

Pružnost trhu práce a EU

Kamil Galuščák
(ČNB)

Smilovice, 4.6.2003

Připravenost trhu práce na vstup do EU

1. Mzdová diferenciacie a pružnosť mezd
2. Mobilita pracovných síl
3. Politika zamestnanosti, sociálny systém
4. Ochrana zamestnanosti
5. Zdanění práce

1. Mzdová diferenciacie

Tabulka 1: Mzdová distribuce

	Rok	D9/D1	D9/D5	D5/D1
ČR	1989	2.43	1.49	1.63
	1997	2.98	1.74	1.72
Maďarsko	1990	3.40	1.96	1.73
	1997	4.17	2.14	1.95
Polsko	1989	2.43	1.59	1.53
	1997	3.53	2.00	1.76
Francie	1994	3.28	1.99	1.65
Německo	1993	2.31	1.61	1.44
Itálie	1993	2.80	1.60	1.75
UK	1996	3.40	1.89	1.80
USA	1995	4.39	2.10	2.09

Poznámka: Podíl příslušných decilů

Zdroj: Flemming, Micklewright (2000), OECD (1998)

Pružnost mezd

- odhady mzdové křivky
- elasticita mezd podle lokální nezaměstnanosti
- ČR: mzdy pružné v okresech s nízkou nezaměstnaností (krátkodobá nezaměstnanost)
- dlouhodobě nezaměstnaní neurčují mzdy

Odbory a kolektivní vyjednávání

Tabulka 2: Odborové svazy a kolektivní vyjednávání (údaje z roku 1995)

	Odborová organizovanost (%)*	Pokrytí (%)**	Koordinace vyjednávání***	
			Odbory	Zaměstnavatelé
ČR	42.8	2	1	1
Maďarsko	60.0	3	1	2
Polsko	33.8	3	2	1
Slovensko	61.7	3	2	2
Slovinsko	60.0	3	3	3
Průměr SVE	49.1			
Průměr EU	44.4			
Průměr OECD	39.6			

Poznámka: * podíl placených zaměstnanců, kteří jsou členy odborů

** 1: méně než 25 % placených zaměstnanců jsou pokryti kolektivními smlouvami;

2: míra pokrytí mezi 26 a 69 %; 3: míra pokrytí 70 % a více

*** 1: nejnižší, 3: nejvyšší

Zdroj: Business Eastern Europe, EIU (1998), ILO (1997), OECD (1997), Světová banka

Minimální mzda

Tabulka 3: Minimální mzda v ČR

	Minimální mzda		Průměrná mzda*
	Kč	% prům. mzdy	Kč
1993	2200	37.8	5817
1994	2200	31.9	6894
1995	2200	26.9	8172
1996	2500	25.8	9676
1997	2500	23.4	10691
1998	2650	22.7	11693
1999	3425	27.0	12666
2000	4250	31.5	13499
2001	5000	34.2	14640
2002	5700	36.3	15707

Poznámka: * průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců
v civilním sektoru národního hospodářství
(fyzické osoby).

Zdroj: MPSV, ČSÚ

Tabulka 4: Minimální mzda v roce 2003

	V místní měně	V eurech	% mediánu mzdy	Platnost od
ČR	6200	197.4	50	1.1.2003
Maďarsko	50000	203.6	50	1.1.2003
Polsko	800	183.1	40	1.1.2003
Slovensko	5570	135.4	43	1.10.2002
Slovinsko	103643	447.3	47	1.12.2002
Belgie		1163	51	1.2.2002
Francie		1100 až 1154	47 až 49	1.7.2002
Nizozemí		1249	51	1.1.2003
Portugalsko		356.6	55	1.1.2003
Španělsko		451.2	26	1.1.2003
UK	728	1097	45	1.10.2002

Zdroj: Federace evropských zaměstnavatelů

2. Mobilita pracovních sil

Tabulka 5: Toky nezaměstnanosti v roce 1996 (roční průměry, %)

	Přítoky*	Odtoky**
ČR	0.6	19.3
Maďarsko	1.3	9.4
Polsko	1.2	8.2
Slovensko	1.4	10.0
Slovinsko	9.0	9.7

Poznámka: * podíl nově hlášených nezaměstnaných a počtu zaměstnaných

** podíl vyřazených uchazečů a počtu nezaměstnaných

Zdroj: Terell (1999), European Training Foundation (1999)

Tabulka 6: Vývoj toků na trhu práce v ČR (roční průměry, %)

	Toky ze zaměstnání do zaměstnání*	Přítoky do nezaměstnanosti**	Odtoky z nezaměstnanosti***
1993	14.9	0.7	20.1
1994	11.8	0.6	19.7
1995	9.0	0.6	19.7
1996	7.1	0.6	17.7
1997	6.5	0.8	15.5
1998	5.0	1.0	13.7
1999		1.2	11.6
2000		1.1	12.4
2001		1.0	12.2
2002		1.1	10.9

Poznámka: * podíl toků a zaměstnanosti (VŠPS)

** podíl nově hlášených nezaměstnaných a pracovní síly (MPSV)

*** podíl vyřazených uchazečů a počtu nezaměstnaných (MPSV)

Zdroj: MPSV, Večerník (2001)

Tabulka 7: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (%)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ČR	31.3	30.5	31.2	37.1	48.9	52.8	51.1
Maďarsko	49.8	46.5	44.3	49.5			
Polsko	40.0	39.1	37.9				
Slovensko	52.7	51.5	49.7	49.1			
Slovinsko	67.3	71.5	77.8				

Poznámka: Podíl na celkové nezaměstnanosti, údaje z Výběrového šetření pracovních sil

Zdroj: OECD Labour Market Database, VŠPS

Tabulka 8: Míra participace (%)

		1980-84	1990-94	1995-99
ČR	celkem	76.1	73.4	72.2
	ženy	68.6	69.3	64.0
Maďarsko	celkem	73.3	68.6	69.0
	ženy	62.1	59.3	60.3
Polsko	celkem	75.9	73.4	71.8
	ženy	67.7	65.1	65.6
Slovensko	celkem	76.4	70.8	69.0
	ženy	69.3	65.1	62.8
Slovinsko	celkem	74.4	70.7	70.2
	ženy	67.2	64.8	64.8

Poznámka: Osoby ve věku 15-64 let

Zdroj: OECD, Lubyova (1999), Riboud et.al (2002)

3. Politika zaměstnanosti, sociální systém

Tabulka 9: Výdaje na politiku zaměstnanosti

	Míra nezaměstnanosti (%)	Pasivní politika		Aktivní politika	
		% HDP	Výdaje na nezaměstnaného*	% HDP	Výdaje na nezaměstnaného*
ČR (1999)	8.8	0.31	0.04	0.19	0.02
Maďarsko (1997)	8.7	0.56	0.06	0.40	0.04
Polsko (1996)	14.3	1.71	0.12	0.49	0.03
Slovensko (1996)	11.1	0.54	0.05	0.56	0.05
Slovinsko (1998)	7.9	0.89	0.11	0.83	0.11
Průměr SVE		0.68	0.06	0.42	0.04
Průměr EU		1.73	0.26	1.16	0.16
Průměr OECD		1.43	0.23	0.92	0.14

Poznámka: * podíl výdajů na HDP a míry nezaměstnanosti (obojí v %)

Zdroj: OECD (1997), OECD (1999), Country Economic Memorandum Slovak Republic

Tabulka 10: Dávky nahrazující příjem z výdělečné činnosti

	První měsíc pobírání dávek				60. měsíc pobírání dávek			
	Jednotlivci Průměrná mzda	Dvě třetiny průměrné mzdy	Rodina (2 děti)* Průměrná mzda	Dvě třetiny průměrné mzdy	Jednotlivci Průměrná mzda	Dvě třetiny průměrné mzdy	Rodina (2 děti)* Průměrná mzda	Dvě třetiny průměrné mzdy
ČR	49	66	70	70	37	54	80	100
Maďarsko	48	65	60	75	28	28	38	39
Polsko	36	53	46	58	33	48	74	93
Francie	71	78	72	82	30	43	42	59
Německo	60	67	70	75	54	63	65	71
Španělsko	74	76	73	76	23	32	39	57
UK	46	66	49	54	46	66	80	88
USA	58	59	57	49	7	10	46	59

Poznámka: Dávky v % poslední mzdy (ve výši průměrné mzdy a dvou třetin průměrné mzdy) v roce 1999.

Údaje po odečtení daně z příjmu a odvodů sociálních příspěvků. Dávky zahrnují pojištění nezaměstnanosti, asistenci v nezaměstnanosti, sociální asistenci a příspěvky pro rodinu a na bydlení.

* jen jeden z manželů zaměstnán v posledním zaměstnání.

Zdroj: OECD (2002a)

Tabulka 11: Životní minimum v ČR

Samostatně žijící osoba					Sam. žijící osoba + 2 děti (do 6, od 6 do 10 let)				Dvě osoby + 2 děti (do 6, od 6 do 10 let)			
Kč	% prům. mzdy	% 2/3 prům. mzdy	% min. mzdy		Kč	% prům. mzdy	% 2/3 prům. mzdy	% min. mzdy	Kč	% prům. mzdy	% 2/3 prům. mzdy	% min. mzdy
1993 1917	32.9	49.4	87.1		3900	67.0	100.6	177.3	5100	87.7	131.5	231.8
1994 2143	31.1	46.6	97.4		4470	64.8	97.3	203.2	5830	84.6	126.8	265.0
1995 2440	29.9	44.8	110.9		4920	60.2	90.3	223.6	6420	78.6	117.8	291.8
1996 2718	28.1	42.1	108.7		5510	56.9	85.4	220.4	7190	74.3	111.5	287.6
1997 2965	27.7	41.6	118.6		5980	55.9	83.9	239.2	7780	72.8	109.2	311.2
1998 3333	28.5	42.7	125.8		6460	55.2	82.9	243.8	8380	71.7	107.5	316.2
1999 3430	27.1	40.6	100.1		6790	53.6	80.4	198.2	8810	69.6	104.3	257.2
2000 3685	27.3	40.9	86.7		7530	55.8	83.7	177.2	9660	71.6	107.3	227.3
2001 3853	26.3	39.5	77.1		8130	55.5	83.3	162.6	10320	70.5	105.7	206.4
2002 4100	26.1	39.2	71.9		8780	55.9	83.8	154.0	11100	70.7	106.0	194.7

Poznámka: Životní minimum v Kč a v % průměrné mzdy a v % dvou třetin průměrné mzdy

* Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v civilním sektoru národního hospodářství (fyzické osoby).

Zdroj: MPSV, ČSÚ

Tabulka 12: Regionální rozdíly míry nezaměstnanosti

	Rok	Počet regionů	Variační koeficient (%)
ČR	1997	8	41.1
	2000	8	38.3
Maďarsko	1997	7	29.4
	2000	7	33.6
Polsko	1997	16	25.5
	2000	16	21.6
Francie	1997	22	20.5
Německo (celkem)	1997	36	43.8
Německo (západní)	1997	31	25.9
Itálie	1997	20	61.0
Španělsko	1997	17	26.5
UK	1997	37	31.0
USA	1996	172	28.7

Poznámka: Podíl směrodatné odchylky vážené podle velikosti regionů a průměrné míry nezaměstnanosti.

Hodnota variačního koeficientu závisí na stupni desagregace.

Zdroj: OECD, Světová banka

Tabulka 13: Míra nezaměstnanosti podle vzdělání v roce 2000 (%)

	Nižší než vyšší střední	Vyšší střední	Vysokoškolské	Podíl nižší než vyšší střední a vysokoškolské
ČR	19.3	6.7	2.5	7.7
Maďarsko	9.9	5.3	1.3	7.6
Polsko	20.6	13.9	4.3	4.8
EU	10.6	6.5	4.3	2.5
USA	7.9	3.6	1.8	4.4

Poznámka: Osoby ve věku 25-64 let

Zdroj: OECD (2002b)

4. Ochrana zaměstnanosti

Tabulka 14: Indikátory ochrany zaměstnanosti (konec 90. let)

	Stálé zaměstnání	Dočasné zaměstnání	Kolektivní propouštění zaměstnanců	Souhrnný indikátor*
ČR	2.8	0.5	4.3	2.1
Maďarsko	2.1	0.6	3.4	1.7
Polsko	2.2	1.0	3.9	2.0
Slovensko	2.6	1.4	4.4	2.4
Slovinsko	3.4	2.4	4.8	3.5
Průměr SVE	2.7	1.2	4.1	2.4
Průměr EU	2.4	2.1	3.2	2.4
Průměr OECD	2.0	1.7	2.9	2.0

Poznámka: * vážený průměr indikátorů stálého zaměstnání, dočasného zaměstnání a kolektivního propouštění.

Index v rozmezí 1 až 6, vyšší hodnota znamená vyšší ochranu zaměstnanosti.

Zdroj: OECD (1999).

5. Zdanění práce

Tabulka 15: Zdanění práce v roce 1995 (%)

	Sazba odvodů z mezd	Celková sazba daně*
ČR	47.5	73.4
Maďarsko	44.0	81.5
Polsko	48.2	80.0
Slovensko	50.0	81.0
Slovinsko	38.0	69.1
Průměr SVE	43.4	74.7
Průměr EU	23.5	53.0
Průměr OECD	19.5	45.4

Poznámka: * odvody z mezd, daň z příjmu, spotřební daň

Zdroj: ILO (1997), OECD (1997)

Shrnutí

- minimální mzda snižuje diferenciaci a pružnost mezd (mobilita)
- nízké výdaje na PPZ a APZ
- štědré sociální dávky - životní minimum
- regionální rozdíly nezaměstnanosti
- omezení kolektivního propouštění zaměstnanců
- vysoké zdanění práce

Limity pružnosti trhu práce

- výše a konstrukce životního minima
- vysoké zdanění práce
- vysoká minimální mzda
- restriktce na kolektivní propouštění zaměstnanců
- nízké výdaje na PPZ a APZ